

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยที่มีมูลค่าสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ แต่ขณะเดียวกันผลกระทบทางด้านลบต่อชุมชนทั้งด้านภูมิศาสตร์กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตวิทยา ก็มาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเช่นกัน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงต้องมีการวิจัยเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ ที่นำไปสู่รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำ ซึ่งส่งผลต่อการเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะคือ 1) เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง โดยเฉพาะมิติทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยาและวัฒนธรรมของชุมชน 2) เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ว่า สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ทั้งในเชิงกายภาพ สังคม จิตวิทยา และวัฒนธรรมของชุมชน 3) เพื่อประเมินระดับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง 4) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เกิดขึ้น จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อ 1-3 5) เพื่อศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมการท่องเที่ยว ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตงที่มีต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของชุมชน

วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำการสำรวจข้อมูลทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยาและวัฒนธรรมของชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ประกอบการสังเกตจากการสุ่มตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ตำบลกุดช้าง จำนวน 350 คน พร้อมทั้งดำเนินการสุ่มตัวอย่างทางด้านกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำ ที่เป็นทรัพยากรป่าไม้จำนวน 27 แปลงตัวอย่าง ในด้านทรัพยากรน้ำได้เก็บตัวอย่าง เพื่อตรวจวัดคุณภาพน้ำแม่แตงในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยได้สำรวจรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตงเพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมของศักยภาพพื้นที่ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม พร้อมทั้งประเมินระดับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านโดยใช้แบบสัมภาษณ์ประกอบกับการสังเกต แล้วนำผลการศึกษาที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1-3 เข้าร่วมประชุมกับผู้ประกอบกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยใช้กระบวนการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งดำเนินการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมตามแผนปฏิบัติการที่ได้จากกระบวนการพัฒนา เป็นระยะเวลา 8 เดือน เสร็จแล้วศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่าบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชันจากด้านทิศเหนือและลาดต่ำลงมาทางด้านทิศใต้ระดับความสูงจากน้ำทะเลระหว่าง 300 – 1,700 เมตร มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่มีอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำ ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน ประชากรอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายเผ่าพันธุ์ทั้งบริเวณพื้นราบและพื้นที่สูง มีรายได้รวม 40,000-50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีการรวมกลุ่มในรูปแบบของสมาชิกกลุ่ม โดยแกนนำชุมชนจะเป็นผู้มีหน้าที่และตำแหน่งในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีอัตลักษณ์ของชุมชนอยู่เช่นเดิม มีรูปแบบการท่องเที่ยว ในเชิงนิเวศและวัฒนธรรม สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญคือการเดินป่าชมทิวทัศน์ เที่ยวชมวิถีชีวิตของหมู่บ้านชนเผ่า การขี่ช้าง การล่องแพไม้ไผ่และแพยาง การขี่จักรยานและรถ ATV ในขณะที่ทำการวิจัยครั้งนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆเหล่านี้ยังไม่กระทบกับสภาพแวดล้อม ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาและวัฒนธรรม โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง และเมื่อได้มีการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนภายใต้แผนปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจากผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนแต่ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งยืนยันได้ว่ารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงสามารถ นำไปใช้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

Tourism industry generates a highest revenue for Thailand. However, Eco-tourism has a negative affect on communities in terms of physical geographical , economic , social , cultural and psychological aspects. Thus, a research for finding new body of knowledge is needed in order that it will lead to new tourism forms and activities in watersheds The objectives of this survey research for development were to explore the following : 1) environmental condition of Mae Taeng watershed ; particularly on the aspects of physical condition , society , economy , physiology , and community culture ; 2 ) the existing tourism forms and activities if it conforms to the potential of the Mae Taeng watersheds in terms of physical condition , society , psychology , and community culture ; 3 ) the level of villager participation in tourism activities in Mae Taeng watersheds; and 4 ) the process of tourism forms and activities development based on the results of objectives 1- 3 ; and 5 ) the environmental condition and ecological system of the community.

The researcher employed action research for exploring data on society , economy, psychology , and community culture. Interview schedule and observation were used for data collection . The sample group in this study was obtained by random sampling . They consisted of 350 villagers living in Kud Chang sub – district . Besides, on physical aspect 27 sample plots were also obtained by random sampling. This was aimed to investigate physical condition of the forest resource in Mae Taeng watersheds as the water source , it was collected to examine the quality of water in Mae Taeng watersheds. The researcher explored forms and activities of tourism at Mae Taeng watersheds. This was aimed to compare an appropriateness of area potential in terms of physical condition . economy , society , and community culture . The assessment of the level of villager participation was done by using interview schedule and

observation . Results of the study based on objectives 1 – 3 were brought to a meeting among tourism entrepreneurs from government, private, and community sectors. This was employed by using the process of sustainable tourism forms and activities and then outcome of the process was investigated. This was based on an affect of tourism activities towards environmental condition and ecological system of the community.

Results of the study revealed that Mae Taeng watershed was a high mountainous area, about 300 – 1,700 meters above the sea level. Mae Taeng watershed had abundant natural resources suited for doing tourism activities. There were many ethnic groups living on highland and lowland. They had an annual income for about 40,000-50,000 baht per household. They grouped themselves in the form of group members. Core leaders of the community were those who had positions and duties in their respective communities. Besides, it was found that most communities still had their own identity. Their tourism activities were focused on ecological system and culture. Important tourism activities included trekking tour, ethnic village tour, elephant riding, bamboo rafting, rubber rafting, cycling, and ATV driving. While this research was being conducted, it was found that tourism activities did not have an affect on the environmental condition in terms of physical condition, economy, society, psychology and community culture. However, it was found that the villages had a moderate level of the participation in tourism activities in their respective communities. After developing tourism forms and activities mutually done by the government, private, and community sectors, it was found that the occurred tourism activities did not have an affect on the environmental condition of the community. This helped obtain the desired tourism forms and activities ecological system and culture which could be used for future form of sustainable tourism.